

รูปแบบการบริหารเพื่อเสริมสร้างความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี

Administration Model to Strengthen Accountability of Schools under the Lopburi Primary Educational Service Area Office

ภัสยกร เลาสวัสดิกุล* และ สรรชัย ชูชีพ
Phatsayakorn Laosawasdikul* and Sunchai Chucheeep

สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี จังหวัดลพบุรี 15000
Educational Administration program, faculty of Education, Thepsatri Rajabhat University, 15000

*To whom correspondence should be addressed. e-mail: sayakorn@gmail.com, sunchai6665@gmail.com

Received: 16 May 2020, Revised: 1 July 2020, Accepted: 31 August 2020

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์ของการวิจัยครั้งนี้เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารเพื่อเสริมสร้างความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี และ 2) พัฒนารูปแบบการบริหารเพื่อเสริมสร้างความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี โดยใช้วิธีการวิจัยแบบผสมผสาน กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารและครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี จำนวน 353 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม และแบบประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าดัชนีความต้องการจำเป็น และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพปัจจุบันในทุกรูปแบบมีค่าเฉลี่ยในระดับปานกลาง และสภาพที่พึงประสงค์ในทุกรูปแบบมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก และผลการหาค่าดัชนีความต้องการจำเป็นของแต่ละรูปแบบ เมื่อเรียงลำดับค่าดัชนีความต้องการจำเป็นจากมากไปหาน้อย คือ แบบการเมือง รองลงมาคือ แบบเพื่อนร่วมงานและแบบวัฒนธรรมที่มีค่าดัชนีความต้องการจำเป็นเท่ากัน และ 2) รูปแบบการบริหารเพื่อเสริมสร้างความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี ที่เหมาะสมจากการวิจัย คือ รูปแบบการบริหารเพื่อเสริมสร้างความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้แบบการเมืองโดยใช้เพื่อนร่วมงานและวัฒนธรรมเป็นฐานของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี ซึ่งมีจุดเน้นของรูปแบบคือการบริหารแบบการเมืองผสมผสานแบบเพื่อนร่วมงานและวัฒนธรรม

คำสำคัญ : รูปแบบ การบริหาร ความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้

Abstract

The objective of this research were 1) to study the current and desirable states of administration to strengthen accountability of school under the Lopburi primary educational service area office and 2) to develop the administration model to strengthen accountability of school under the Lopburi primary educational service area office. The study applied a mixed method approach. The sample were administrators and teachers under the Lopburi primary educational service area office. The instruments used in this study were questionnaire and the evaluation form to testify appropriateness and feasibility of the model. The data were analyzed by frequency, percentage, average, standard deviation, priority needs index (modified) and content analysis.

The research results showed that: 1) the current states in every model were performed at the moderate and desirable states in every model were performed at the high level. The priority needs index of each model when descending order were political style, inferior were colleagues and cultural style that have equal priority needs index. 2) the administration model to strengthen accountability of school under the Lopburi primary educational service area office that appropriate from the research results was administration model to strengthen accountability by political style with colleagues and cultural based (SAPCC model) of school under the Lopburi primary educational service area office. The focus of the model was political style administration combined with colleagues and cultural style.

Keywords : Model, Administration, Accountability

บทนำ

แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579 รัฐมีนโยบายส่งเสริมสนับสนุนโอกาสทางการศึกษาค่อนข้างมากส่งผลให้ประชากรในวัยเรียน รวมทั้งเด็กด้อยโอกาสและผู้มีความต้องการจำเป็นพิเศษมีโอกาสได้รับการศึกษาสูงขึ้น แต่ยังไม่ครบทุกคนและมีปัญหาการออกกลางคันอยู่บ้าง นอกจากนี้ประชากรที่อยู่ในวัยกำลังแรงงานแม้จะได้รับการศึกษาเพิ่มขึ้น แต่จำนวนแรงงานที่มีการศึกษาค่ากว่าระดับมัธยมศึกษาตอนต้นยังมีอยู่จำนวนมาก จึงต้องเร่งดำเนินการสนับสนุนส่งเสริมการพัฒนาคนตลอดช่วงชีวิต และมีมาตรการต่าง ๆ ให้เด็กและประชาชนทุกช่วงวัยสามารถเข้าถึงโอกาสทางการศึกษาที่มีคุณภาพมาตรฐานเพิ่มขึ้น เพื่อยกระดับการศึกษาของคนไทยให้เป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ [5]

และจากงานวิจัยเกี่ยวกับผลกระทบของการสร้างความรับผิดชอบทางการศึกษาต่อสัมฤทธิ์ผลของนักเรียน ได้สรุปว่า ปัญหาหลักที่ประเทศไทยต้องเร่งแก้ไขคือการยกระดับคุณภาพการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างทั่วถึง ซึ่งปัจจุบันกำลังประสบปัญหาด้านคุณภาพอย่างรุนแรง ดังที่สะท้อนให้เห็นจากคะแนนสอบที่ตกต่ำของเด็กไทยในการทดสอบในระดับนานาชาติ เช่น PISA โดยเน้นศึกษาประเด็นหลักในเรื่องความโปร่งใสทางการเปิดเผยข้อมูลผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนต่อสาธารณะ (transparency) โครงสร้างแรงจูงใจ (incentive system) กลไกความรับผิดชอบที่ผูกกับผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน (accountability) และความมีอิสระในการบริหารจัดการของโรงเรียนในเรื่องหลักสูตร งบประมาณ (autonomy) ผลการวิจัยพบว่า การเพิ่มแรงกดดันโดยการกำหนดให้โรงเรียนต้องเปิดเผยข้อมูลผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนต่อสาธารณะ เพื่อให้ผู้ปกครอง และผู้มีส่วนได้เสียอื่น ๆ สามารถตรวจสอบได้ง่ายนั้น ส่งผลให้ประสิทธิภาพของโรงเรียนเพิ่มขึ้น [1] ซึ่งจากงานวิจัยดังกล่าวนี้จะเห็นว่าความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้มีความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษา “ความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้” มาจากคำภาษาอังกฤษว่า “Accountability” หมายถึง พันธะผูกพันที่จะต้องรายงานและตอบคำถามเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย

ความรับผิดชอบที่สามารถตรวจสอบได้เป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการรูปแบบใหม่ อีกทั้งสามารถเพิ่มหลักการความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้มาใช้ในการบริหารจัดการด้วยเหตุผล หลายประการ การบริหารที่มุ่งผลลัพธ์ ความยืดหยุ่นและความเป็นอิสระ การให้ความสำคัญกับความโปร่งใสในฐานะที่เป็นลักษณะสำคัญของความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ [3]

ด้วยเหตุดังกล่าว ผู้บริหาร โรงเรียนจึงต้องปรับเปลี่ยนการบริหารจัดการ โดยให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ เพื่อพัฒนาคุณภาพการบริหาร โรงเรียนอย่างเป็นรูปธรรม โดยใช้กลยุทธ์การบริหารเพื่อเสริมสร้างความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ แต่จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า มีการศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ยังไม่มากนัก ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาและพัฒนารูปแบบการบริหารเพื่อเสริมสร้างความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ในโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ ซึ่งผลของการวิจัยจะมีคุณค่าต่อการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนและสอดคล้องกับนโยบายการปฏิรูปการศึกษา และยังเป็นแนวทางในการบริหาร โรงเรียนระดับประถมศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่จังหวัดสมุทรปราการให้มีคุณภาพและเกิดประโยชน์สูงสุดต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารเพื่อเสริมสร้างความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี
2. เพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารเพื่อเสริมสร้างความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ ผู้บริหารและครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี จำนวน 3,011 คน และนำมาคำนวณหาขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของยามานะ (Yamane) ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 และยอมให้เกิดความคลาดเคลื่อน 0.05 ในการคำนวณหาขนาดของกลุ่มตัวอย่างได้จำนวน 353 คน และกำหนดสัดส่วนผู้บริหารต่อครูเป็น 40 : 60 เพื่อให้ได้สัดส่วนในการวิเคราะห์ข้อมูลที่เหมาะสม และทำการสุ่มตัวอย่างโดยใช้วิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิ

จากนั้นจึงทำการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามในการวิจัย ซึ่งแบบสอบถามประกอบด้วย 3 ส่วน คือ 1) ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นแบบตรวจสอบรายการ และ 2) ความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของรูปแบบการบริหารเพื่อเสริมสร้างความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ และ 3) ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับรูปแบบการบริหารเพื่อเสริมสร้างความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี ซึ่งมีขั้นตอนในการสร้างแบบสอบถาม คือ 1) ศึกษาข้อมูลและแนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบการบริหารเพื่อเสริมสร้างความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามกรอบแนวคิดที่ผู้วิจัยรวบรวมและสังเคราะห์แล้ว โดยใช้รูปแบบการบริหาร 3 รูปแบบ แต่ละรูปแบบมีองค์ประกอบการบริหาร 8 องค์ประกอบ และแนวคิดการเสริมสร้างความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ 5 ด้าน 2) กำหนดโครงสร้างเชิงเนื้อหาที่มีความเชื่อมโยงของแนวคิดรูปแบบการบริหารกับแนวคิดการเสริมสร้างความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ 3) หาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ได้ค่าความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ของข้อคำถาม (Item Objective Congruence: IOC) อยู่ระหว่าง 0.8-1.0 4) หาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามจากการทดลองใช้ในประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คน ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามสภาพปัจจุบันมีค่า 0.987 และค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามสภาพที่พึงประสงค์มีค่า 0.973

การวิเคราะห์ข้อมูลมีกระบวนการ คือ 1) ใช้สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) ทำการวิเคราะห์ค่าความถี่ และค่าร้อยละของข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม 2) ใช้ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานในการวิเคราะห์ข้อมูลสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ 3) ใช้สถิติวิเคราะห์ดัชนีความต้องการจำเป็น (Modified Priority Need Index : PNIModified) ของการบริหารเพื่อเสริมสร้างความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดลพบุรี และนำค่าสถิติที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลมาทำการพัฒนารูปแบบการบริหารเพื่อเสริมสร้างความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดลพบุรี โดยมีกระบวนการคือ 1) นำผลการวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นมาทำการร่างรูปแบบการบริหารเพื่อเสริมสร้างความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดลพบุรี 2) ตรวจสอบความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบการบริหารเพื่อเสริมสร้างความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดลพบุรี โดยใช้แบบสอบถามเพื่อทำการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย 3) ทำการสนทนากลุ่มย่อย (Focus group Technique) โดยผู้ทรงคุณวุฒิและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง จำนวน 12 คน และทำการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และ 4) ดำเนินการปรับปรุงแก้ไขเพื่อจัดทำเป็นรูปแบบการบริหารเพื่อเสริมสร้างความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดลพบุรีฉบับสมบูรณ์

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยสรุปได้ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม	จำนวน (n = 353)	ร้อยละ
1. ตำแหน่ง		
1) ผู้บริหารสถานศึกษา	141	39.94
2) ครู	212	60.06
2. เพศ		
1) ชาย	174	49.30
2) หญิง	179	50.70
3. วุฒิการศึกษา		
1) ปริญญาตรี/เทียบเท่า	199	56.37
2) สูงกว่าปริญญาตรี	154	43.63
4. ประสบการณ์ในการทำงาน		
1) น้อยกว่า 10 ปี	77	21.81
2) 10 - 20 ปี	118	33.43
3) มากกว่า 20 ปี	158	44.76
5. ขนาดของสถานศึกษา		
1) ขนาดเล็ก (นักเรียน 1 - 120 คน)	133	37.68
2) ขนาดกลาง (นักเรียน 121 - 300 คน)	128	36.26
3) ขนาดใหญ่ (นักเรียน 301 คนขึ้นไป)	92	26.06

จากตารางที่ 1 แสดงให้เห็นว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นครู คิดเป็นร้อยละ 60.06 เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 50.70 มีวุฒิการศึกษาปริญญาตรี/เทียบเท่า คิดเป็นร้อยละ 56.37 มีประสบการณ์ในการทำงานมากกว่า 20 ปี คิดเป็นร้อยละ 44.76 และปฏิบัติงานในสถานศึกษาขนาดเล็ก คิดเป็นร้อยละ 37.68

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารเพื่อเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อตรวจสอบได้ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี ในภาพรวม จำแนกตามรูปแบบการบริหาร

การบริหารเพื่อเสริมสร้าง ความรับผิดชอบต่อตรวจสอบได้	สภาพปัจจุบัน			สภาพที่พึงประสงค์			P _{Ni}	ลำดับ ความ สำคัญ
	\bar{X} S.D.	ระดับ	ลำดับ ค่าเฉลี่ย	\bar{X} S.D.	ระดับ	ลำดับ ค่าเฉลี่ย		
รูปแบบที่ 1 แบบเพื่อนร่วมงาน	3.41 (0.59)	ปานกลาง	2	4.17 (0.64)	มาก	2	0.22	2
รูปแบบที่ 2 แบบการเมือง	3.27 (0.53)	ปานกลาง	3	4.02 (0.55)	มาก	3	0.23	1
รูปแบบที่ 3 แบบวัฒนธรรม	3.42 (0.54)	ปานกลาง	1	4.18 (0.56)	มาก	1	0.22	2

จากตารางที่ 2 แสดงให้เห็นว่าสภาพปัจจุบันในทุกรูปแบบมีค่าเฉลี่ยในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ รูปแบบวัฒนธรรม รูปแบบเพื่อนร่วมงาน และรูปแบบการเมือง ตามลำดับ และสภาพที่พึงประสงค์ในทุกรูปแบบมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ รูปแบบวัฒนธรรม รูปแบบเพื่อนร่วมงาน และรูปแบบการเมือง ตามลำดับ และผลการหาค่าดัชนีความต้องการจำเป็นของแต่ละรูปแบบ เมื่อเรียงลำดับค่าดัชนีความต้องการจำเป็นจากมากไปหาน้อย คือ แบบการเมือง รองลงมาคือ แบบเพื่อนร่วมงานและแบบวัฒนธรรมที่มีค่าดัชนีความต้องการจำเป็นเท่ากัน

จากนั้น จึงทำการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าดัชนีความต้องการจำเป็นของการบริหารเพื่อเสริมสร้างความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ของสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี ในรายด้านทั้ง 8 ด้าน สรุปผลได้ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 สรุปผลการจัดลำดับความสำคัญของค่าดัชนีความต้องการจำเป็นของรูปแบบการบริหารเพื่อเสริมสร้างความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี จำแนกตามองค์ประกอบของรูปแบบการบริหาร

องค์ประกอบของ การบริหารเพื่อเสริมสร้าง ความรับผิดชอบต่อตรวจสอบได้	รูปแบบการบริหาร (Type of model)		
	แบบเพื่อนร่วมงาน (Collegial Models)	แบบการเมือง (Political Models)	แบบวัฒนธรรม (Cultural Models)
1. ระดับในการกำหนดเป้าประสงค์ (Level at which goals are determined)	ระดับกลุ่มสาระ การเรียนรู้	ระดับ โรงเรียน	ระดับ โรงเรียนหรือระดับ กลุ่มสาระการเรียนรู้ก็ได้
เฉลี่ย	(PNI _{modified} = 0.23)	(PNI _{modified} = 0.25)	(PNI _{modified} = 0.22)
2. กระบวนการกำหนดเป้าประสงค์ (Process by which goals are determined)	ใช้วิธีการตกลงร่วมกัน ของผู้บริหารและครู	การบริหารความขัดแย้ง	ใช้ค่านิยมร่วมเป็นฐาน
เฉลี่ย	(PNI _{modified} = 0.27)	(PNI _{modified} = 0.23)	(PNI _{modified} = 0.20)
3. ความสัมพันธ์ระหว่างเป้าประสงค์และ การตัดสินใจ (Relationship between goals and decisions)	ตัดสินใจโดยใช้ เป้าประสงค์ ที่ตกลงร่วมกัน	ตัดสินใจโดยใช้ เสียงข้างมาก	ตัดสินใจที่เป้าประสงค์ ในระดับโรงเรียนหรือ กลุ่มสาระการเรียนรู้ก็ได้
เฉลี่ย	(PNI _{modified} = 0.27)	(PNI _{modified} = 0.22)	(PNI _{modified} = 0.26)
4. ลักษณะของกระบวนการตัดสินใจ (Nature of decision process)	ตัดสินใจโดย เพื่อนร่วมงาน	ตัดสินใจแบบการเมือง	ตัดสินใจโดยใช้เหตุผล ในกรอบของค่านิยม
เฉลี่ย	(PNI _{modified} = 0.15)	(PNI _{modified} = 0.24)	(PNI _{modified} = 0.26)
5. ลักษณะของโครงสร้าง (Nature of structure)	เป็นแนวราบ หรือแนวนอน	มีการจัดตั้ง หน่วยงานย่อย	เป็นการแสดงออก ทางวัฒนธรรม
เฉลี่ย	(PNI _{modified} = 0.24)	(PNI _{modified} = 0.26)	(PNI _{modified} = 0.24)
6. ความเชื่อมโยงกับสภาพแวดล้อม (Links with environment)	การตัดสินใจร่วมทำให้ ความรับผิดชอบต่อ ตรวจสอบได้ไม่ชัดเจน	มีกลุ่มผลประโยชน์ที่ เป็นหน่วยงานภายนอก ที่ไม่คงที่	ขึ้นอยู่กับค่านิยม และความเชื่อ
เฉลี่ย	(PNI _{modified} = 0.15)	(PNI _{modified} = 0.11)	(PNI _{modified} = 0.16)

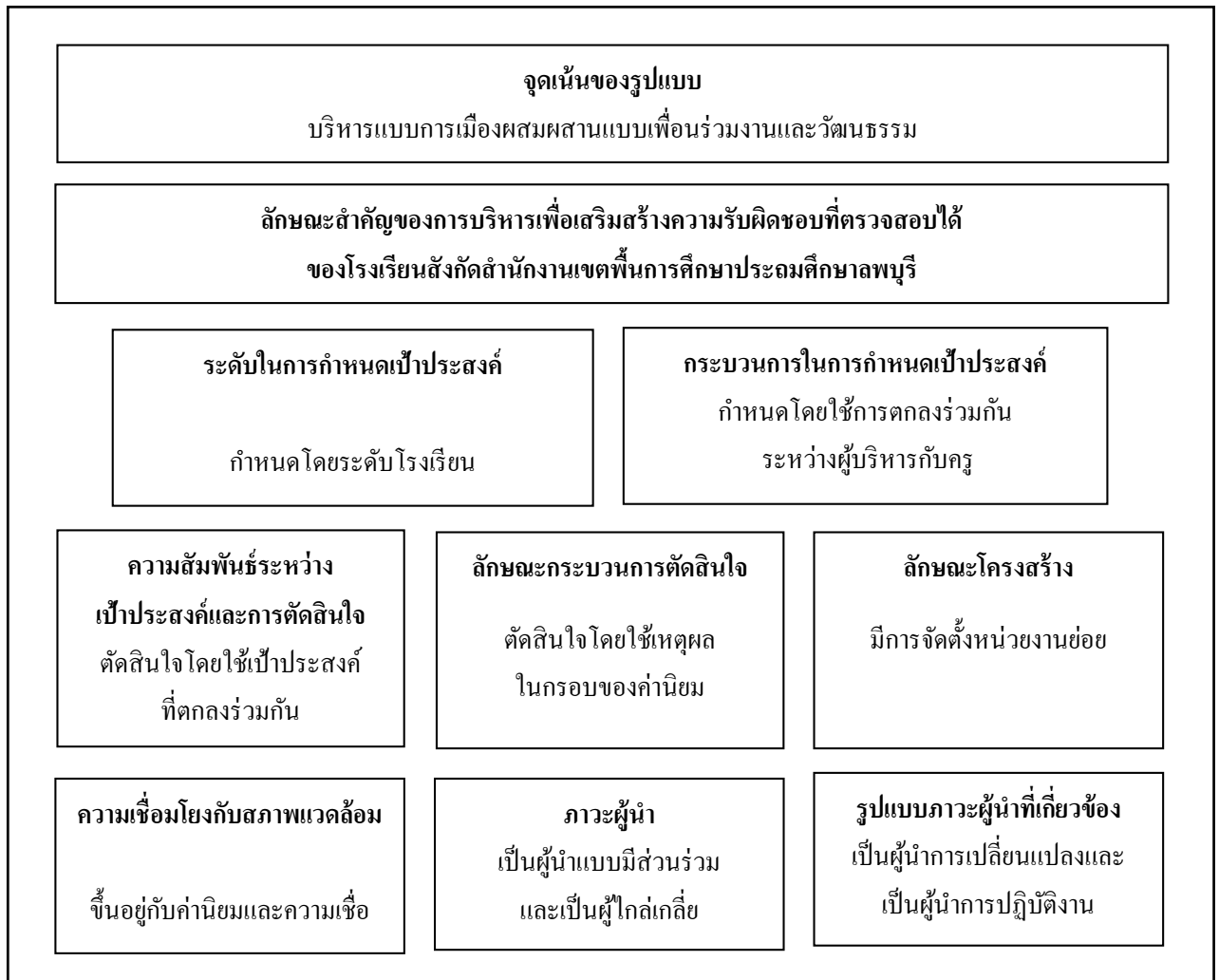
ตารางที่ 3 (ต่อ)

องค์ประกอบของ การบริหารเพื่อเสริมสร้าง ความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้	รูปแบบการบริหาร (Type of model)		
	แบบเพื่อนร่วมงาน (Collegial Models)	แบบการเมือง (Political Models)	แบบวัฒนธรรม (Cultural Models)
7. ภาวะผู้นำ (Style of leadership)	การแสวงหามติเอกฉันท์	การเป็นผู้มีส่วนร่วม และเป็นผู้ไกล่เกลี่ย	เป็นผู้นำเชิงสัญลักษณ์
เฉลี่ย	(PNI _{modified} = 0.23)	(PNI _{modified} = 0.27)	(PNI _{modified} = 0.23)
8. รูปแบบภาวะผู้นำที่เกี่ยวข้อง (Related leadership model)	เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง	เป็นผู้นำการปฏิบัติงาน	เป็นผู้นำเชิงคุณธรรม
เฉลี่ย	(PNI _{modified} = 0.23)	(PNI _{modified} = 0.23)	(PNI _{modified} = 0.22)

จากตารางที่ 3 แสดงให้เห็นว่าการจัดลำดับความสำคัญของค่าดัชนีความต้องการจำเป็นของรูปแบบการบริหาร เพื่อเสริมสร้างความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี จำแนกตามองค์ประกอบของรูปแบบการบริหาร เมื่อพิจารณาจากค่าดัชนีความต้องการจำเป็นที่มากที่สุดของแต่ละองค์ประกอบ คือ

1. ระดับในการกำหนดเป้าประสงค์ ควรกำหนดโดยระดับโรงเรียน
2. กระบวนการกำหนดเป้าประสงค์ ควรกำหนดโดยการให้การตกลงระหว่างผู้บริหารกับครู
3. ความสัมพันธ์ระหว่างเป้าประสงค์และการตัดสินใจ ตัดสินใจโดยใช้เป้าประสงค์ที่ตกลงร่วมกัน
4. ลักษณะของกระบวนการตัดสินใจ ควรตัดสินใจโดยใช้เหตุผลในกรอบของค่านิยม
5. ลักษณะของโครงสร้าง ควรมีการจัดตั้งหน่วยงานย่อย
6. ความเชื่อมโยงกับสภาพแวดล้อม ควรขึ้นอยู่กับค่านิยมและความเชื่อ
7. ภาวะผู้นำ ควรเป็นผู้มีส่วนร่วมและการเป็นผู้ไกล่เกลี่ย
8. รูปแบบภาวะผู้นำที่เกี่ยวข้อง ควรเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงและเป็นผู้ปฏิบัติงาน

เมื่อได้ผลลัพธ์ของดัชนีค่าดัชนีความต้องการจำเป็นของรูปแบบการบริหารเพื่อเสริมสร้างความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี จำแนกตามองค์ประกอบของรูปแบบการบริหาร ผู้วิจัยจึงทำการร่างรูปแบบการบริหารเพื่อเสริมสร้างความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ของสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี ฉบับที่ 1 ไปทำการตรวจสอบความเหมาะสมและความเป็นไปได้ และปรับตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อพัฒนาเป็นร่างฉบับที่ 2 เพื่อทำการจัดประชุมสนทนากลุ่มโดยผู้ทรงคุณวุฒิ และปรับแก้ไขเป็นฉบับสมบูรณ์ ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 รูปแบบการบริหารเพื่อเสริมสร้างความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้แบบการเมือง โดยใช้เพื่อนร่วมงานและวัฒนธรรมเป็นฐานของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี

สรุปผลการวิจัย

รูปแบบการบริหารเพื่อเสริมสร้างความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี ที่เหมาะสมจากการวิจัยคือ รูปแบบการบริหารเพื่อเสริมสร้างความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้แบบการเมือง โดยใช้เพื่อนร่วมงานและวัฒนธรรมเป็นฐานของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี ซึ่งมีจุดเน้นของรูปแบบคือการบริหารแบบการเมืองผสมผสานแบบวัฒนธรรมและเพื่อนร่วมงาน โดยมีลักษณะสำคัญ 8 ด้าน ได้แก่ 1) กำหนดเป้าประสงค์โดยระดับโรงเรียน 2) กระบวนการที่ใช้ในการกำหนดเป้าประสงค์เกิดจากการตกลงร่วมกันระหว่างผู้บริหารและครู 3) การตัดสินใจโดยใช้เป้าประสงค์ต้องเกิดจากการตกลงร่วมกัน 4) มีการตัดสินใจโดยใช้เหตุผลในกรอบของค่านิยม 5) มีโครงการการทำงานที่กระจายอำนาจโดยการจัดตั้งหน่วยงานย่อย 6) การเชื่อมโยงกับสภาพแวดล้อมขึ้นอยู่กับค่านิยมและความเชื่อของบุคลากร 7) ผู้นำต้องมีภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมและเป็นผู้ใกล้ชิดในการปฏิบัติงาน และ 8) ผู้นำต้องเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงและผู้นำการปฏิบัติงานให้กับบุคลากรได้

อภิปรายผล

การวิจัยรูปแบบการบริหารเพื่อเสริมสร้างความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี สามารถอภิปรายผลได้ดังต่อไปนี้

1. สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และผลการประเมินค่าดัชนีความต้องการจำเป็น (Priority Needs Index modified : PNI modified) ของการบริหารเพื่อเสริมสร้างความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี พบว่า รูปแบบการบริหารที่มีการปฏิบัติในสภาพปัจจุบันสูงสุด และมีระดับสภาพที่พึงประสงค์ในการปฏิบัติสูงสุด คือ รูปแบบการบริหารแบบวัฒนธรรม แต่เมื่อนำมาวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นแล้วรูปแบบที่มีค่าความต้องการจำเป็นมากที่สุด คือ รูปแบบการบริหารแบบการเมือง ทั้งนี้เนื่องจากการที่จะเสริมสร้างความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้นั้น นโยบายจากส่วนกลางมีความสำคัญอย่างยิ่งที่ต้องมีการกำหนดให้มีความชัดเจน และการปฏิบัติตามสายการบังคับบัญชาที่เหมาะสม ทำหน้าที่ของบุคลากรแต่ละคนใน โรงเรียนให้สมบูรณ์ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ สอดคล้องกับงานวิจัยของเลอศักดิ์ เพชรสูง ที่กล่าวว่า การพัฒนาเด็กและเยาวชนอยู่ที่การจัดการศึกษาและการสร้างสุขภาพ จุดเริ่มต้นจึงจำเป็นต้องมุ่งไปที่การเพิ่มประสิทธิภาพของสถาบันการศึกษาให้เป็นแกนนำหรือศูนย์กลางการสร้างสุขภาพพร้อม ๆ กับการพัฒนาด้านการศึกษาภายใต้ความร่วมมือจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง นับตั้งแต่ครอบครัวของเด็ก โรงเรียน ชุมชน และองค์กรในท้องถิ่น ซึ่งทั้งหมดเป็นสถาบันพื้นฐานทางสังคม ที่มีความสำคัญยิ่งของการพัฒนาการประสานประโยชน์ที่เอื้อต่อการพัฒนาเด็ก เพื่อการนำไปสู่การพัฒนาโรงเรียนให้เป็นโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพของชุมชน ดังนั้นการพัฒนาโรงเรียน จึงเป็นกิจกรรมที่สำคัญเพื่อส่งเสริมสุขภาพ ป้องกันการเกิดปัญหาสุขภาพ สร้างให้เด็กเกิดความรู้ ความเข้าใจ มีทัศนคติที่ถูกต้องในเรื่องสุขภาพ เป็นการลดปัญหาสุขภาพ ส่งผลบวกต่อการเรียน ทั้งนี้ต้องอาศัยความร่วมมือและการประสานงานจากทุกฝ่ายทั้งครอบครัว ชุมชน และ โรงเรียน [4] นอกจากนี้ยังมีความสอดคล้องกับแผนพัฒนาการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ฉบับที่ 11 (2555 - 2559) ในยุทธศาสตร์ที่ 5 ที่มุ่งเน้นการพัฒนาระบบการบริหารจัดการ และส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาอีกด้วย [6]

2. รูปแบบการบริหารเพื่อเสริมสร้างความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี จากผลการวิจัยพบว่า รูปแบบที่เหมาะสมคือรูปแบบการบริหารแบบการเมืองโดยใช้เพื่อนร่วมงานและวัฒนธรรมเป็นฐาน (Political Style with Colleagues and Cultural Based) แสดงให้เห็นว่าการเมืองและนโยบายของรัฐมีผลต่อการเสริมสร้างความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ ในขณะที่เดียวกันการรักษาความสัมพันธ์ในการปฏิบัติงานกับเพื่อนร่วมงานและการปรับโครงสร้างงานให้เข้ากับวัฒนธรรมของ โรงเรียนแต่ละแห่งก็มีความสำคัญเช่นกัน ซึ่งสอดคล้องกับแผนพัฒนาการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ฉบับที่ 11 (2555 - 2559) ที่ได้กำหนดทิศทางการขับเคลื่อนแผนพัฒนาการศึกษาในการสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานทุกระดับในสังกัดกระทรวงศึกษาในการดำเนินการตามยุทธศาสตร์และเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้ โดยในยุทธศาสตร์ที่ 5 ได้เน้นการพัฒนาระบบการบริหารจัดการ และส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา โดยมุ่งปรับระบบบริหารจัดการศึกษาให้มีความคล่องตัวในการบริหารงานมากยิ่งขึ้นทั้งกับสำนักงานเขตพื้นที่ และ โรงเรียนทุกระดับให้มีความคล่องตัว และมีอิสระในการบริหารจัดการ และมีความเข้มแข็งรองรับการกระจายอำนาจ รวมทั้งปรับปรุงระบบการสนับสนุนการระดมทรัพยากรจากทุกภาคส่วนในการพัฒนาการศึกษา และการสร้างภาคีเครือข่ายทางการบริหารจัดการศึกษา [6] และสอดคล้องกับแนวคิดของ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ชีระ รุญเจริญ ที่ศึกษาสภาพและปัญหาการบริหารและการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนในประเทศไทย พบว่า ประเด็นปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นเมื่อมีการกระจายอำนาจการบริหารในการจัดการศึกษาของโรงเรียนนั้น ผู้บริหารโรงเรียน จะยกประเด็นปัญหาด้านปัจจัย เช่น งบประมาณไม่พอ ครูไม่พอ และวัสดุอุปกรณ์ไม่พอ และยังพบว่าปัจจุบัน ชุมชนและสมาคมครูผู้ปกครอง มีส่วนร่วมเพียงการบริจาคเงินเป็นหลัก อีกทั้งการใช้คณะกรรมการโรงเรียนเพื่อประโยชน์ต่อการบริหารและการจัดการศึกษายังไม่สามารถทำได้มากนัก [2] ทั้งนี้เป็นเพราะแนวคิดตามวัฒนธรรมการปฏิบัติเดิม ความรู้ ความสามารถและความชัดเจนในอำนาจหน้าที่รวมทั้งศักยภาพอื่นยังไม่มากพอ โดยเฉพาะในโรงเรียน

ห่างไกล โรงเรียนหลายแห่งเริ่มอยากได้แนวคิด หรือแนวทางการปฏิบัติจากคณะกรรมการ โรงเรียนมากกว่าความช่วยเหลือด้านการเงิน จึงทำให้การดูแลช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ จากภาครัฐที่เป็นส่วนกลาง จะมีผลให้การปฏิบัติงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น และเป็นไปตามระบบการบริหารเพื่อเสริมสร้างความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

รูปแบบการบริหารแบบการเมืองโดยใช้เพื่อนร่วมงานและวัฒนธรรมเป็นฐาน มีความเหมาะสมสำหรับการนำไปประยุกต์ใช้ใช้เพื่อการบริหารจัดการการศึกษาในโรงเรียนทุกประเภทและทุกขนาด ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในทั้งระดับปฏิบัติและระดับนโยบาย ควรดำเนินการ ดังนี้

1. ระดับโรงเรียน ควรนำรูปแบบการบริหารดังกล่าวไปประยุกต์ใช้ในโรงเรียน ผู้โดยบริหารควรใช้วิธีการบริหารที่มุ่งเน้นการเสริมสร้างความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ในการบริหารโรงเรียน ซึ่งมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการวางแผนเชิงรุกในการลดจุดอ่อนและป้องกันอุปสรรคต่อการบริหารโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ โรงเรียนจึงควรให้ความสำคัญกับการบริหารโรงเรียนที่มุ่งเน้นการพัฒนาภาระหน้าที่การบริหารงานในโรงเรียน 4 ด้าน ซึ่งได้แก่ การบริหารงานวิชาการ การบริหารงานบุคคล การบริหารงบประมาณ และการบริหารงานทั่วไป ซึ่งหากโรงเรียนต้องการพัฒนาประสิทธิภาพในการบริหารจัดการโรงเรียนให้อยู่ในระดับสูงขึ้น สิ่งที่จะต้องทำคือการยกระดับขีดความสามารถภายในองค์กร ทั้งในส่วนของบุคลากรและระบบการปฏิบัติงาน มีความมุ่งมั่นร่วมกันในกลุ่มของบุคลากรเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของโรงเรียน คือ การพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียน ด้วยการพัฒนาโรงเรียนให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ เพื่อเสริมสร้างขีดความสามารถขององค์กรให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และควรมีการพัฒนาส่งเสริมครูให้มีความเป็นครูมืออาชีพ เพื่อสนับสนุนครูท่านอื่น ๆ ในการร่วมมือกันในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ในห้องเรียนในภาพรวม สร้างเครือข่ายและใช้โอกาสที่ได้ในการประยุกต์การเรียนรู้จากสภาวะแวดล้อมที่ได้รับการสนับสนุน จะส่งผลให้การเสริมสร้างความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ของโรงเรียนนั้นมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

2. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ควรมีนโยบายที่ส่งเสริมสนับสนุนให้เกิดกระบวนการในการเสริมสร้างความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้เนื่องจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเป็นหน่วยงานที่ควรมีบทบาทหลัก ในการเป็นศูนย์ประสานงานและบริหารจัดการเพื่อให้เกิดกิจกรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ กระบวนการ เรียนรู้ การจัดทำหลักสูตร ตลอดจนการวัดและประเมินผล และให้ดำเนินการในส่วนที่เป็น แนวนโยบายที่เกี่ยวข้องที่มีอยู่แล้วให้ชัดเจนและเป็นรูปธรรมยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบการเสริมสร้างความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ของโรงเรียนที่มีบริบทในการศึกษาที่แตกต่างกัน เนื่องจากในการวิจัยครั้งนี้ศึกษาเฉพาะบริบทโรงเรียนประถมศึกษา ที่สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานซึ่งยังไม่ครอบคลุมถึงโรงเรียนประถมศึกษาที่สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชน โรงเรียนที่เปิดสอนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จึงทำให้ไม่ทราบว่าบริบทของสังกัดของโรงเรียนในแต่ละระดับมีผลต่อการเสริมสร้างความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ของโรงเรียนอย่างไร

2. ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับความเหมาะสมของรูปแบบการเสริมสร้างความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ของโรงเรียนที่แตกต่างกัน เช่น ขนาดเล็ก กลาง ใหญ่ และขนาดใหญ่พิเศษ โดยการนำรูปแบบดังกล่าวไปทำการทดลองใช้ในโรงเรียนที่เป็นตัวแทนในแต่ละขนาดโรงเรียน เพื่อนำผลการนำไปใช้มาวิเคราะห์ความเหมาะสมและปรับปรุงพัฒนารูปแบบให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- [1] ดิลกะ ลัทธพิพัฒน์. ผลกระทบของการสร้างความรับผิดชอบทางการศึกษาต่อสัมฤทธิ์ผลของนักเรียนไทย. กรุงเทพฯ : มูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย; 2555.
- [2] ชีระ รุญเจริญ. สภาพและปัญหาการบริหารและการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของสถานศึกษาในประเทศไทย. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ; 2545.
- [3] รัชนา ศานติยานนท์ และคณะ. รูปแบบการบริหารจัดการที่ดีในมหาวิทยาลัย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย; 2544.
- [4] เลอศักดิ์ เพชรสูง. การศึกษากระบวนการบริหารจัดการ โรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่ผ่านเกณฑ์มาตรฐาน โรงเรียนส่งเสริมสุขภาพของกรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข: กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านปะกง [วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต]. ภูเก็ต: มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต; 2550.
- [5] สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา; 2560.
- [6] สำนักปลัดกระทรวงศึกษาธิการ. แผนพัฒนาการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ฉบับที่สิบเอ็ด พ.ศ.2555 - 2559. [อินเทอร์เน็ต]. 2555[เข้าถึงเมื่อ 28 มิถุนายน 2561]. เข้าถึงได้จาก: <http://www.thailibrary.in.th/2014/02/13/thai-edumaster-plan-11/>